

Prace monograficzne z dydaktyki matematyki
WSPÓŁCZESNE PROBLEMY NAUCZANIA MATEMATYKI

Bożena Pawlik (Kraków)

Kierunki badań dydaktyków matematyki pracujących w Instytucie Matematyki UP w Krakowie

50 lat Zakładu Dydaktyki Matematyki WSP¹ w Krakowie
(1958–2008)

Z okazji, przypadającej w 2008 roku, pięćdziesiątej rocznicy powstania Katedry Metodyki Nauczania Matematyki na Wydziale Matematyczno-Fizycznym WSP w Krakowie, powstała w Internecie – pod kierunkiem prof. dr hab. Heleny Siwek (układ i aspekt merytoryczny) oraz dra Tadeusza Ratusińskiego (opracowanie strony internetowej), przy udziale wszystkich dydaktyków matematyki pracujących w Instytucie Matematyki UP w Krakowie – strona www.kdm.ap.krakow.pl/50ZDM/index.htm. Na stronie tej omówiono następujące zagadnienia.

- Zakład Dydaktyki Matematyki – chronologia wydarzeń, 1958 – 2008.
- Prof. dr Anna Zofia Krygowska – twórca nowoczesnej dydaktyki matematyki.
- Ważniejsze kierunki działalności i osiągnięcia dydaktyków matematyki WSP w Krakowie.
- Samodzielni pracownicy Instytutu Matematyki WSP (UP) w Krakowie ze stopniem doktora habilitowanego lub tytułem profesora w zakresie dydaktyki matematyki.
- Pracownicy Instytutu Matematyki WSP (UP) w Krakowie ze stopniem doktora nauk matematycznych z zakresie ich dydaktyki.

W poniższym opracowaniu omówiono kierunki badań dydaktyków matematyki zatrudnionych w okresie 50-lecia w Instytucie Matematyki.

W pierwszej części artykułu przedstawiono chronologię wydarzeń dotyczących Zakładu Dydaktyki Matematyki w latach 1958 – 2008. Następny fragment

---

¹Kolejne zmiany nazwy uczelni: Akademia Pedagogiczna (AP), Uniwersytet Pedagogiczny (UP).

dotyczy najważniejszych osiągnięć naukowych prof. dr Anny Zofii Krygowskiej w tworzeniu nowoczesnej dydaktyki matematyki. W kolejnej części skoncentrowano się na kierunkach działalności i osiągnięciach dydaktyków matematyki WSP w Krakowie w zakresie: problematyki badań, konferencji naukowych oraz publikacji zwartych. W ostatniej części – na podstawie prac siedmiu pracowników samodzielnych oraz dziewiętnastu pracowników Instytutu Matematyki WSP w Krakowie ze stopniem doktora nauk matematycznych w zakresie ich dydaktyki – zilustrowane zostały przykładowe problemy badawcze podjęte i opracowane przez te grupy osób.

Ważne fakty z chronologii wydarzeń Zakładu Dydaktyki Matematyki

- Powstała w 1958 roku Katedra Metodyki Nauczania Matematyki (od 1972 Zakład Dydaktyki Matematyki) była pierwszym tego typu ośrodkiem w Polsce. Kolejni kierownicy ZDM to:
prof. dr A. Z. Krygowska (1972 – 1974);
dr hab. S. Turnau (1974 – 1982 i 1984 – 1995);
dr hab. B. Nowecki (1982 – 1984);
dr M. Ciosek (1995 – 2003);
prof. dr hab. H. Siwek (od 2003).
- W roku 1963 rozpoczęło działalność Ogólnopolskie seminarium z dydaktyki matematyki prowadzone przez prof. dr A. Z. Krygowską (kontynuacja – dr hab. S. Turnau, dr hab. B. Nowecki, dr hab. M. Klakła).
- Uprawnienia do nadawania stopnia doktora nauk matematycznych, także w zakresie dydaktyki matematyki, Wydział Matematyczno-Fizyczno-Techniczny WSP uzyskał w roku 1970, a rok później uprawnienia do prowadzenia studiów doktoranckich z dydaktyki matematyki. W latach 1968 – 2008 łącznie na Wydziale Matematyczno-Fizyczno-Technicznym WSP (UP) zakończono 92 przewody doktorskie – 62 osoby uzyskały doktorat z dydaktyki matematyki (5 poza WSP), 30 osób doktorat z matematyki (i z historii matematyki).
- Inne zakłady dydaktyczne (prócz Zakładu Dydaktyki Matematyki) w Instytucie Matematyki UP (WSP) w Krakowie ukierunkowane na węższe problemy badawcze:
1994 – Zakład Matematycznego Kształcenia Nauczycieli – kierownicy:
dr hab. B. Nowecki (1994 – 2005); od 2005 dr A. Żeromska;
1994 – 2003 – Zakład Czynnościowego Nauczania Matematyki – kierownik prof. dr hab. H. Siwek;

1994 – 2005 – Zakład Stochastyki z jej Dydaktyką – kierownik prof. dr hab. A. Płocki;

1994 – 2005 – Pracownia Technologii Informacyjnej – kierownik dr hab. H. Kąkol;

2005 – Zakład Zastosowań Matematyki – kierownik dr hab. inż. E. Wachnicki.

Główne zasługi i osiągnięcia prof. dr Anny Zofii Krygowskiej dla rozwoju naukowego dydaktyki matematyki

Twórcą nowoczesnej dydaktyki matematyki; dydaktyki matematyki jako dyscypliny naukowej jest **prof. dr Anna Zofia Krygowska**. Oto jej osiągnięcia w krótkiej, hasłowej formie.

A. Z. Krygowska – profesor zwyczajny (1974), doktor honoris causa Akademii Pedagogicznej w Krakowie (1977), honorowy prezydent CIEAEM (*Commission Internationale pour l'Etude et l'Amélioration de l'Enseignement des Mathématiques*) (1975), honorowy członek *Polskiego Towarzystwa Matematycznego* (1977), patron Ogólnopolskiego Konkursu na najlepszą pracę studencką z dziedziny dydaktyki matematyki organizowanego przez PTM, *twórca Krakowskiej Szkoły Dydaktyki Matematyki* – pracowała ponad 20 lat jako nauczycielka matematyki w krakowskich szkołach (1927 – 1950). W czasie II wojny była łączniczką *Delegatury Komisji Oświecenia Publicznego* (1940 – 1945) i prowadziła tajne nauczanie. W latach (1948 – 1951) była kierownikiem *Ośrodka Metodycznego Matematyki* w Krakowie. Pracę w Wyższej Szkole Pedagogicznej rozpoczęła w roku 1949 (do 1988). Okresowo prowadziła także wykłady w Uniwersytecie Jagiellońskim. Pracowała ponadto w uczelniach zagranicznych – VII Uniwersytecie w Paryżu *visiting professor* (1965, 1970) oraz Uniwersytecie w Montrealu (1965).

W latach 1963 – 1988 prof. A. Z. Krygowska była opiekunem naukowym ogólnopolskiego seminarium z dydaktyki matematyki. Wypromowała 22 doktorów nauk matematycznych w zakresie dydaktyki matematyki. Była też opiekunem naukowym 5 habilitacji, inicjatorem powstania czasopisma *Dydaktyka Matematyki* – Rocznika Polskiego Towarzystwa Matematycznego i jego redaktorem naczelnym (1982 – 1988).

Prof. A. Z. Krygowska to także:

- autorka (współautorka) ponad 250 publikacji, w tym książek:

Nauczanie geometrii w klasach licealnych szkoły ogólnokształcącej (z S. Kulczyckim i S. Straszewiczem), 1954, 1957;

Elementy logiki matematycznej (z S. Gołębem i J. Leśniakiem), 1955, 1958, 1966; *Konstrukcje geometryczne na płaszczyźnie*, 1958;

Geometria. Podstawowe własności płaszczyzny cz. I i II, 1965, 1967;

Zarys dydaktyki matematyki cz.1., 2., 3., 1969, 1977, 1980;

Koncepcje powszechnego matematycznego kształcenia w reformach programów szkolnych z lat 1960 – 1980, Kraków 1984;

- inicjator reformy nauczania w Polsce w drugiej połowie XX wieku:
autor oryginalnych podręczników geometrii dedukcyjnej z wykorzystaniem przekształceń, dla szkół średnich (1967 – 1987);
twórca konstruktywistycznej koncepcji czynnościowego nauczania matematyki;
twórca koncepcji kształcenia matematycznego studentów i nauczycieli matematyki;
członek *Prezydium Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego* (1963 – 1972), *Komitetu Matematyki PAN*, *Rady Naukowej Międzyuczelnianego Zakładu Badań nad Szkolnictwem Wyższym* (1971 – 1973);
kierownik projektów *Matematyka w szkole* (1964 – 1969) i *Matematyka w nauczaniu dzieci* (1975 – 1978);
- ekspert międzynarodowych komisji:
członek CIEAEM (*Commission Internationale pour l'Étude et l'Amélioration de l'Enseignement des Mathématiques*) od 1958, prezydent (1970 – 1974), honorowy prezydent (od 1975); organizator konferencji CIEAEM w Krakowie (1960, 1971); uczestnik Kongresów Matematyków (ICMI): wykłady, Moskwa (1966), Nicea (1970) plenarny, Warszawa (1983); Kongresów ICME: Lyon (1969), Exeter (1972), Karlsruhe (1976);
redaktor tomu *Tendances Nouvelles de l'Enseignement des Mathématiques* (UNESCO), 1965;
- członek komitetów redakcyjnych czasopism:
Matematyka (1950 – 1988);
Wiadomości Matematyczne (1962 – 1988);
Educational Studies in Mathematics (1968 – 1978);
Nico (1969 – 1975);
Oświata i Wychowanie (1975 – 1978);
Recherches en Didactique des Mathématiques (1980 – 1988).

Ważniejsze kierunki działalności i osiągnięcia dydaktyków matematyki WSP

Badania prowadzone przez uczniów prof. A. Z. Krygowskiej i kolejne pokolenia dydaktyków matematyki związanych z Instytutem Matematyki WSP w Krakowie dotyczą przede wszystkim:

- **procesu nauczania – uczenia się matematyki**, w tym:
  - kształtowania pojęć i rozumowań matematycznych u dzieci i młodzieży;
  - możliwości i poziomów rozwoju myślenia matematycznego;
  - wprowadzania uczniów w metodę matematyczną i aktywności specyficzne dla matematyki;
  - rozpoznawania i rozwijania matematycznych uzdolnień oraz twórczej aktywności matematycznej;
  - typów rozumowań towarzyszących dowodzeniu twierdzeń czy rozwiązywaniu zadań;
  - strategii rozwiązywania matematycznych zadań problemowych; koncepcji matematycznego kształcenia na różnych etapach edukacji;
- **konstrukcji i realizacji projektów dydaktycznych z matematyki** dla różnych poziomów kształcenia i dla różnych typów szkół, w szczególności:
  - modernizacji treści, układu materiału, programów nauczania matematyki dla różnych etapów edukacji;
  - metod i środków dydaktycznych (w tym komputerów i kalkulatorów) sprzyjających usprawnieniu i efektywności wyników kształcenia;
  - koncepcji dydaktycznych realizacji różnych działów matematyki, np. geometrii, algebry, rachunku prawdopodobieństwa;
  - nowoczesnych podręczników ukierunkowanych na aktywizację uczniów dla szkół powszechnych, a także specjalnych (dla uczniów z lekkim upośledzeniem umysłowym i dla uczniów niesłyszących).

Wśród konferencji i sesji naukowych z dydaktyki matematyki organizowanych albo współorganizowanych przez dydaktyków matematyki WSP (UP) na uwagę zasługują:

- coroczne konferencje CIEAEM (*Commission Internationale pour l'Etude et l'Amélioration de L'Enseignement des Mathématiques* – Międzynarodowa Komisja do Studiowania i Ulepszania Nauczania Matematyki); konferencje w Polsce: CIEAEM 12 (1960, Kraków), CIEAEM 23 (1971, Kraków), CIEAEM 42 (1990, Szczyrk), CIEAEM 55 (2003, Płock);

- cykl sesji naukowych z udziałem gości zagranicznych, poświęconych prezentacji kluczowych koncepcji teoretycznych i wyników badań z dydaktyki matematyki, z okazji jubileuszy i rocznic prof. A.Z. Krygowskiej: Jubileusz 50-lecia Pracy (1976), Jubileusz 80-lecia Urodzin (1984), Sesja Naukowo-Wspomnieniowa w dziesiątą rocznicę śmierci (1998), Sesja Jubileuszowa z okazji setnej rocznicy urodzin (2004);
- *Szkoły Dydaktyków Matematyki* (I – 1981, XXII – 2008; od 2003 – zmiana nazwy: *Szkoła Dydaktyki Matematyki*); konferencje krajowe organizowane w różnych miejscowościach: Sielcia (9), Szczyrk (2), Kraków (4), Łódź (1), Poznań (1), Białystok (1), Wrocław (1), Bielsko-Biała (2), Poronin (1);
- *Polsko-Czesko-Słowackie Szkoły Matematyczne*; konferencje w Polsce: *9th Polish-Czech-Slovak Mathematical School* (2002, Osieczany), *13th Polish-Czech-Slovak Mathematical School* (2006, Dobczyce).

Dorobek publikacyjny dydaktyków matematyki z WSP (UP) w Krakowie jest bardzo bogaty. Łącznie opublikowali ponad 2200 książek, artykułów naukowych i metodycznych, programów nauczania, podręczników szkolnych do matematyki i przewodników dla nauczycieli. Warto tu zwrócić uwagę na:

Książki i materiały do studiowania logiki matematycznej, geometrii, algebry liniowej z geometrią analityczną, wstępu do matematyki, arytmetyki i algebry;

Książki prezentujące zagadnienia teoretyczne z dydaktyki matematyki;

Prace monograficzne z badań dydaktycznych;

Roczniki Naukowo-Dydaktyczne, *Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis*, *Studia ad Didacticam Mathematicae Pertinentia*;

Materiały uzupełniające do studiowania dydaktyki matematyki;

Wykłady telewizyjne dla nauczycieli matematyki;

Rachunek prawdopodobieństwa dla nauczycieli;

Nauczanie początkowe matematyki;

Możliwości matematyczne uczniów szkoły specjalnej;

Dydaktykę Matematyki, Roczniki PTM, seria V.

Problemy badawcze podjęte i opracowane przez dydaktyków matematyki WSP

Zakres badań prowadzonych przez dydaktyków matematyki jest bardzo szeroki. Na początku dalszej części opracowania zostały omówione zainteresowania badawcze pracowników samodzielnych.

- Problematyka badawcza pracowników z tytułem profesora.

Adam Płocki stworzył koncepcje stochastycznego kształcenia nauczyciela matematyki oraz stochastycznego kształcenia matematycznego i ogólnego uczniów na różnych poziomach nauczania matematyki, przedstawione w licznych publikacjach.

Badania i publikacje **Heleny Siwek** są zróżnicowane treściowo i metodologicznie. Dotyczą następujących zagadnień: elementy logiki matematycznej w nauczaniu matematyki, edukacja matematyczna dzieci w klasach początkowych, możliwości matematyczne uczniów umysłowo upośledzonych w stopniu lekkim, koncepcja czynnościowego nauczania matematyki, dydaktyka matematyki na studiach nauczycielskich oraz matematyka w kształceniu zintegrowanym.

- Problematyka badawcza pracowników ze stopniem doktora habilitowanego.

Henryk Kąkol swoje zainteresowania badawcze związał ze statystyką opisową i rachunkiem prawdopodobieństwa w szkole, a także nowoczesnymi technologiami w procesie nauczania i uczenia się matematyki na różnych poziomach kształcenia.

Maciej Klakla prowadzi badania nad: rozpoznawaniem i rozwijaniem uzdolnień matematycznych uczniów, rozwijaniem u uczących się matematyki uczniów i studentów aktywności matematycznych o charakterze twórczym i rolą problemów i aktywizujących metod nauczania w tym procesie, trudnościami studentów i uczniów w rozumieniu pojęć matematycznych, modernizacją nauczania matematyki na różnych poziomach, kształceniem nauczycieli matematyki.

Problematyka badawcza **Bogdana Noweckiego** obejmuje: zagadnienia rozumienia przez uczniów i absolwentów szkół średnich podstawowych problemów metodologicznych matematyki; rozumienie pojęć matematycznych na różnych poziomach matematycznego kształcenia; kształcenie i doksztalcanie nauczycieli matematyki; koncepcję czynnościowego nauczania matematyki oraz dydaktykę matematyki na studiach nauczycielskich.

Gustaw Treliński swoje zainteresowania badawcze skoncentrował wokół koncepcji mechanizmów oraz uwarunkowań posługiwania się matematyką na różnych poziomach nauczania (szkoły podstawowe, średnie, studia matematyczne i ekonomiczne), dydaktyki stosowania matematyki, matematyki w kształceniu zintegrowanym oraz kształcenia nauczycieli matematyki.

Stefan Turnau w swojej pracy badawczej zajął się: problemami nauczania matematyki na wszystkich poziomach kształcenia (modernizacją treści, poszukiwaniem środków nauczania matematycznej metody, rozwijaniem matematycznych aktywności uczniów i studentów), a także badaniami dydaktycznymi w Polsce i na świecie oraz kształceniem nauczycieli matematyki.

Pracownikami Instytutu Matematyki UP w Krakowie ze stopniem doktora nauk matematycznych w zakresie ich dydaktyki są: Marianna Ciosek, Małgorzata Ćwik, Ireneusz Krech (praca doktorska z matematyki), Maria Legutko, Adam Łomnicki, Joanna Major, Maciej Major, Barbara Nawolska (Instytut Pedagogiki Przedszkolnej i Szkolnej), Bożena Pawlik, Halina Pieprzyk, Tadeusz Ratusiński, Bożena Rożek, Mirosława Sajka, Kazimiera Skałuba, Maria Sznajder, Aleksandra Urbańska, Elżbieta Urbańska, Lidia Zaręba, Anna Żeromska.

Wśród zagadnień badanych przez wymienionych doktorów znaleźć można: proces rozwiązywania zadań, nauczanie matematyki na różnych poziomach edukacji, rozwijanie matematycznych aktywności w nauczaniu, proces uogólniania, trudności w uczeniu się matematyki, błędy w rozumowaniach matematycznych, postawy uczących się wobec zadań matematycznych, proces kształcenia algebraicznego, gry dydaktyczne, kontrolę i ocenę w procesie nauczania matematyki, problem aktywizacji matematycznej uczących się matematyki, antropomatematyczne aspekty nauczania – uczenia się matematyki, nauczycielską wiedzę przedmiotową. Inne to: indywidualizacja w procesie nauczania matematyki, matematyka dla niesłyszących, kształcenie matematyczne przyszłych nauczycieli matematyki, matematyczne kształcenie studentów kierunków niematematycznych i dorosłych. Nie sposób też pominąć badań: dotyczących kształtowania, rozwoju i rozumienia pojęć matematycznych; związanych z rozwijaniem aktywności matematycznej uczniów o różnym poziomie sprawności intelektualnej czy też badań będących konsekwencją pojawienia się nowoczesnych technologii informacyjnych.

W dzisiejszych – trudnych dla dydaktyki matematyki – czasach każda refleksja nad przeszłością skłania do postawienia pytania – **Co dalej z dydaktyką matematyki?**

*Autorka pracuje w Uniwersytecie Pedagogicznym
w Krakowie*